

**Sprawozdanie z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej  
„Muzea a rynek sztuki. Aspekty prawne”, Poznań, 9–10 kwietnia 2014 r.**

Celem konferencji, zorganizowanej przez Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu we współpracy z Narodowym Instytutem Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów (NIMOZ), była analiza mechanizmów i aspektów prawnych związanych z rynkiem sztuki i muzeami oraz obowiązków, jakie przepisy prawa nakładają na muzealników. Tematyka konferencji obejmowała następujące zagadnienia wiodące: 1) wspólne zagrożenia dla muzeów i rynku sztuki, 2) rynek sztuki a eksperci, 3) muzea prywatne a kolekcjonerzy, 4) muzeum jako uczestnik rynku – kupujący a sprzedający, 4) ograniczenia wywozu dóbr kultury a pierwokup, 5) regulacje prawne rynku sztuki.

Rozpoczęcie konferencji poprzedziło zakończenie kolejnego organizowanego przez NIMOZ cyklu programu „Ochrona dziedzictwa kulturowego w Polsce”, podczas którego odbył się pokaz filmu *moot court – proces dotyczący falsyfikatu pracy F. Starowiejskiego „ZJAWA”*, przygotowanego przez studentów UAM i Koło Naukowe Obrótu Dzielami Sztuki i Ochrony Dziedzictwa Kulturowego im. Van Meegerena.

Uroczystego otwarcia konferencji dokonali dziekan Wydziału Prawa i Administracji UAM prof. dr hab. Roman Budzinowski oraz dyrektor NIMOZ dr hab. Piotr Majewski. Pierwszego dnia referaty inauguracyjne wygłosili: prof. dr hab. Stanisław Waltoś (Uniwersytet Jagielloński) – *Kolekcjonerstwo muzealne i muzealników w świetle kodeksu etyki ICOM* oraz prof. nadzw. dr hab. Kamil Zeidler (Uniwersytet Gdański) – *Na ile państwo powinno ingerować w rynek sztuki?* S. Waltoś omówił problematykę kolekcjonerstwa muzealników oraz kolekcjonerstwa muzealnego, zaznaczając między innymi kwestie niedopuszczalnej w świetle przepisów kodeksu etyki ICOM konkurencji osób uprawiających zawód pracownika muzeum z zatrudniającą je instytucją i podkreślił, że muzealnicy gromadzący prywatne kolekcje powinni zawierać szczegółowe porozumienia w tym zakresie. Natomiast K. Zeidler wskazał, iż temat jego wystąpienia wprost wpisuje się w dyskurs pomiędzy liberalizmem a komunitaryzmem oraz związanym z nim poszukiwaniem „złotego środka” pomiędzy wolnością jednostki a dobrem wspólnoty, konkludując, że zasadniczo rynek sztuki powinien pozostawać poza regulacją, a jedynym uzasadnieniem ingerencji prawodawczej jest zasada ochrony dziedzictwa kultury. W dyskusji zabrał głos S. Waltoś, który podniósł kwestie nadregulacji prawnych zarówno w prawie ochrony zabytków, jak i w prawie w ogóle.

Kolejne referaty w pierwszym dniu konferencji wygłosili: prof. nadzw. dr hab. Maciej Trzcziński (Uniwersytet Wrocławski) – *Dozwolony obrót zabytkami archeologicznymi*, dr Katarzyna Zalaszińska (Uniwersytet Warszawski) – *Muzea prywatne – kolekcjonerzy. Stan obecny* oraz Janusz Miliszkievicz (dziennikarz, publicysta, autor książek o rynku sztuki i kolekcjach, prowadzący na łamach gazety „Rzeczpospolita” autorską rubrykę „Moja kolekcja”) – *Muzealnicy na polskim rynku sztuki – obserwacja reportera*. M. Trzcziński w swoim wystąpieniu poruszył kwestie związane z identyfikacją zabytku archeologicznego i postawił pytanie, co powinno być uznawane za zabytek archeologiczny; ponadto dokonał oceny obowiązującej definicji zabytku archeologicznego. Dodatkowo podniósł, że sami muzealnicy, nabywając obiekty z nielegalnych zbiorów, uznają tym samym czarny rynek obrotu zabytkami archeologicznymi,

a nawet popełniają przestępstwo. Następnie K. Zalasińska zwróciła uwagę na trudną sytuację muzeów prywatnych, podkreślając między innymi, że z wpisem kolekcji prywatnej do inwentarza muzealiów wiążą się jedynie obowiązki, natomiast brak jakichkolwiek uprawnień, co powinno ulec stosownym zmianom, z jednoczesnym uwzględnieniem odpowiedniej systematyzacji muzeów prywatnych. Ostatni referat w tym panelu wygłosił J. Miliszkiewicz, który omówił problem uwikłania muzeów w funkcjonowanie rynku sztuki i wydawanie ekspertyz przez osoby zatrudnione w muzeach, co skutkuje oczywistym konfliktem interesów. W dyskusji głos zabrali m.in. O. Jakubowski, K. Zeidler oraz M. Trzcíński. Pierwszy dzień obrad zamknęły wystąpienia: mgr Weroniki Gertig (Dom Aukcyjny Christie's, w Londynie) – *Muzea na rynku sztuki w Wielkiej Brytanii. Aspekty prawno-ekonomiczne*, która podzieliła się swoim doświadczeniem zdobytym w pracy w jednym z największych domów aukcyjnych na świecie, oraz prof. nadzw. dra hab. Piotra Steca (Uniwersytet Opolski) – *Wpływ zmian Dyrektywy 93/17 na rynek sztuki*.

Drugi dzień obrad rozpoczął się wystąpieniami: dr Pauliny Gwoździewicz-Matan (Uniwersytet Śląski) – *Ekspert muzealnik* oraz dr Alicji Jagielskiej-Burduk (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) i prof. dra hab. Dariusza Markowskiego (Uniwersytet Mikołaja Kopernika) – *Co powinna zawierać ekspertyza?* Następnie znakomity referat wygłosił mgr Olgierd Jakubowski (NIMOZ) – *Pierwokup przy wywozie dóbr kultury – analiza kierunkowych zmian w prawie polskim*, a po nim Sławomir Kocewiak (NIMOZ) – *Standardy zabezpieczeń zbiorów muzealnych a standardy zabezpieczeń kolekcji prywatnych*. W ostatniej części konferencji referaty przedstawiły: dr Iwona Gredka (Wyższa Szkoła Humanitas w Sosnowcu) – *Bezpieczeństwo nabywania obiektów do muzeów* oraz dr Monika Dreła (Uniwersytet Wrocławski) – *Muzealia znalezione – czyli o nabywaniu własności dzieła sztuki o nieustalonej proveniencji*. Pierwsza z prelegentek poruszyła kwestie braku jednoznacznych regulacji zobowiązujących muzeum do badania pochodzenia nabywanego do zbioru obiektu oraz postulowała wprowadzenie odpowiednich rozwiązań ustawowych, które nakładałyby na muzealników obowiązek przeprowadzenia określonych badań w zakresie pochodzenia danego obiektu i zawierały delegację ustawową zobowiązującą do wydania rozporządzenia w szczegółowy sposób normującego między innymi przebieg tych badań i sposób ich finansowania. Natomiast M. Dreła, która również podkreśliła brak przepisów zobowiązujących muzeum do poszukiwania właściciela nabywanego obiektu, omówiła źródła pochodzenia muzealiów, wskazując m.in. na: umowy indywidualizujące kontrahenta, umowy depozytowe, w sytuacji braku zgłoszeń spadkobierców, dary anonimowe, akty administracyjne organizatora muzeum, władztwo faktyczne bez tytułu prawnego, porzucenie rzeczy przez właściciela, znalezienie dzieła sztuki oraz akty normatywne, np. nacjonalizację, a także zaznaczyła, że jeżeli władanie rzeczą nastąpiło na podstawie aktu administracyjnego w ramach realizacji zadania publicznego, to nie prowadzi ono do posiadania samoistnego ani zależnego w rozumieniu cywilistycznym, w związku z czym zasiedzenie jest wykluczone. Ostatni referat (którego współautorką była Natalia Fyderek z Muzeum Narodowego w Krakowie) wygłosił dr Wojciech Szafranski (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza) – *Sprzedaż muzealiów – niewykorzystana szansa czy brak konieczności*; zasygnalizował w nim brak doświadczeń muzealników w zakresie sprzedaży muzealiów oraz brak szczegółowych rozwiązań i brak debaty publicznej w tym zakresie. Jednocześnie podkreślił,

że taka debata mogłaby skutkować „zdjęciem ciężaru decyzyjnego względem społeczeństwa” i doprowadzić do wypracowania drogą konsensusu odpowiednich rozwiązań. Temat ten wzbudził szeroką dyskusję zarówno wśród prelegentów, jak i uczestniczących w konferencji muzealników, a za najbardziej problematyczną kwestię uznano zasady doboru muzealiów oferowanych do sprzedaży.

Podczas konferencji odbyły się także promocje dwóch publikacji pokonferencyjnych: z Gdańska (Ogólnopolska Konferencja Naukowa „10 lat obowiązywania ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Rozważania de lege lata i de lege ferenda”, 22–23 kwietnia 2013 r.) – *Prawo ochrony zabytków*, pod red. K. Zeidlera oraz z Bydgoszczy (Konferencja Naukowa „Problematyka prawna ochrony zabytków i rynku sztuki”, 24–25 października 2013 r.) – *Kultura w praktyce. Zagadnienia prawne*, t. 2: *Wokół problematyki prawnej zabytków i rynku sztuki*, pod red. A. Jagielskiej-Burduk i W. Szafrąńskiego.

Kolejna konferencja dotycząca prawa ochrony dziedzictwa kultury, skupiająca przedstawicieli nauki i praktyków, umożliwiła szeroką dyskusję prezentującą niekiedy zróżnicowane stanowiska. Dowiodła jednocześnie, że na gruncie regulacji odnoszących się do polskiego rynku sztuki jest jeszcze bardzo wiele do zrobienia, a tego typu spotkania umożliwiają wypracowanie wspólnych, charakteryzujących się odpowiednią jakością, rozwiązań prawnych.

*Ewelina Kowalska-Benasiewicz*